

MUIZNIEKI: ROMANS

Published @ 2017 Trieste Publishing Pty Ltd

ISBN 9780649213306

Muiznieki: romans by Adolfs Erss

Except for use in any review, the reproduction or utilisation of this work in whole or in part in any form by any electronic, mechanical or other means, now known or hereafter invented, including xerography, photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, is forbidden without the permission of the publisher, Trieste Publishing Pty Ltd, PO Box 1576 Collingwood, Victoria 3066 Australia.

All rights reserved.

Edited by Trieste Publishing Pty Ltd.
Cover @ 2017

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, re-sold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior consent in any form or binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.triestepublishing.com

ADOLFS ERSS

**MUIZNIEKI:
ROMANS**

Adolfs Erss

MUIŽNIEKI

ROMĀNS

GRĀMATU DRAUGS

Pirmā nodaļa

Pēdējās atvases

Pie klasiskām kolonām. — Labiegie kukaiņi. — Tukšas istabas. — Vecais sulainis starp senātnes ēnām. — Proskas sapnis. — Poļu muižnieki Lietuvā. — Valenšteina armijas vachtmistrs, vai Zemgales pulsis.

— Kondraš, neaizmirsti paņemt pie Leibas plaušas un četras mārciņas maltas gaļas supiem. Plaušas un maltu gaļu. Tad pie Antonova nopērc divas govu ķēdes un desmit pēdas pakavu dzelzs. Desmit pēdas, neaizmirsti. Aptiekā paņem vienu bundžu žurku zāļu, augšā atkal ieviesušās peles. Gurķus nodod vienu mucīņu pie Vitkauska, otru Hļebņika restorānā. Pastā nodod šīs vēstules bērniem uz Varšavu un izņem piemaksas vēstuli. Atpakaļ braukdams, iegriezies Girdišķos, nodod paņai labas dienas un saki, lai brauc pēc sīvēniem. Neaizmirsti labas dienas. Ja paņi Sofija svētdien brauc uz baznīcu, lai paņem līdz priekš manis jauno sapņu grāmatu. Tagad vari braukt, tas viss. Sešos būsi mājā. Neaizmirsti sapņu grāmatu.

Tā runāja sieviete, kuŗa vīrieša pusmēteli un jērnīcā izskatījās pēc mucīņas ar tējkannas sildītāju virsū. Pusmēteļa kabatas bija ierijušas runātājas rokas, laukā atstādamas tikai piedurknes, ko laiks un lietošana sakrunkojuši ermoņikās. Sieviete stāvēja uz mājas palīveņa, kuŗu apaļas un baltas atbalstīja sešas klasiskas kolonas ar doriskiem kapiteļiem, kā ieeja svētā templī, un viņā klausījās par Kondrašu nosauktais, sarkanā pus-

kažociņā iejostais virs ar izspurušām kaķa ūsām, izlūzušu priekšzobu, gaŗu burkāna seju zem spīdoša cepures naga un pātagu saspiestā dūrē.

Viņš stāvēja pie zirga galvas, gar kuŗu varēja saredzēt ores redeles un aiz redelēm divas mucīņas, domājams, pieminētās gurķu mucīņas, un uzmanīgi klausījās rīkojumā, ko liktin viņa galvā lika, dažas vietas atkārtodama un uzsvērdama, sieviete zem kolonnām.

— Saprotu, paņi, saprotu, — viņš atbildēja un saņēmis grožus, kāpa orē, dubļus no ūdens zābakiem nobertzis pie rumbas. Muciņa zem kolonnām stāvēja nekustoša un vēroja.

Tā bija Karlovas muižas īpašniece zem slaidām muižas kolonnām.

Kad Kondrašs jau bija aizbraucis līdz muižas vārtiem, viņa vēl sauca pakal:

— Dzirdi, dzirdi, Kondraš, vēl viena lieta, gandrīz piemirsu. Tagad pat iegriezies Katiņinkos, lai pāns Švarckops sūta meitas kartupeļiem lakstus griezt, pāns Bobickis, laikam, aizmirsis paziņot, ka šorit neatnāca. Un vēl paņem pie Korņeja divus gabaliņus vijolišu ziepju un vienu suņu suku, tādu pašu, kā pavasarī.

Kondrašs sevi gan šaubijās, vai to visu varēs galvā paturēt. Negadījās vien reiz vien, kad viņš no pilsētas atgriezās ar vienu zābaku un bez zirga, kuŗu iekīlāja Hlebņika restorānā, nepārvezdams pat žurku zāļu.

— Klausos, paņi, — viņš atbildēja.

— Tagad brauc! — sacīja paņi.

Kondrašs aiz vārtiem ātri nogrima pakalnē, pa kuŗu ceļš no muižas ieslidēja līdzenos tīrumos, no kuŗiem labība jau bija aizvesta un kur dzeltenos rugājos govīs ar noliektiem kakliem ēda, kā kustoši riju jumti. Gans uzvilka gaŗu dziedienu un aprāva, viņš jau skrēja uz kartupeļu lauka pusī, kas pelēki iedzeltens stiepās līdz plavai.

Atvērās logs un sasarkusi sejiņa, kā lieldienu ola, runāja: — Paņi Skuļtecka, paņi Skuļtecka, ēdiens gatavs.

Kad Kondraša vairs nebija un arī lieldienas ola pazuda zem loga vāka, paņi Skuļtecka sauca:

— Rajok, Rajok, Rajok! Družok, Piļčik, Družok, Piļčik, nākat! Labinie, miļipie, maziē kukainiši, nākat, nākat. Jūs par daudz noskrienāties, paliksāt pavisam vāji. Neesāt ēduši.

Pienāca trīs suņi: Rajoks, Družoks un Piļčiks: viens melns ar baltiem raibumiem, otrs balts ar melniem raibumiem, trešais pusbrūns, pūsmelns. Visi platām mugurām un spīdīgu spalvu, no branguma nevarēdami paskriet, bet soļodami kā flegmātiski kroga paņi. Sarkanas mēles, kā striķus izkāruši un ar virslūpu smaidīdami, viņi skatījās savā saimniecē un gaidīja, ko tā pavēlēs.

Paņi visus noglaudīja un atvērusi durvis, ielaida:

— Ejat nu brokastis, ir jau gatavas. Tad varēsāt atpūsties.

Suņi luncināja astes un, liekas, striķi izstiepās vēl garāki.

Paņa ar suņiem iegāja desmit logu garājā mājā, kurai viens gals bija divu stāvu ar gaisa balkonu. Tā bija Skuļtecku muiža Lietuvā. Zem logiem vēl ziedēja rudens puķes — asteres un saulenes, pagalmā divas vecas liepas, pie klēts bērzs ar stārķa ligzdu, aiz klēts augļu dārzs aizklāja pasauli, kurā debesi ar zemi saturēja kopā tāla meža vilīte starp pārvaldnieka māju un staļļa galu. Tur varēja redzēt arī dzirnavu ezera galu, kā spīdošu dunci. Aiz kungu mājas parku galotnes kopā salīdušas.

Te valdīja paņi Skuļtecka, iedama no klasiskām kolonām uz pārvaldnieka māju, no pārvaldnieka mājas uz stalli, no stalla uz kalpu māju aiz klēts, no kalpu mājas uz kūti — arvienu vīriešu pūsmēteli, kuru valkāja arī Skuļteckis, kad bija dzīvs un gāja šīs pašas tekas.

Viņa valdīja ar uzstāšanos, balsi un izskatu, bet galvenie rīkotāji bija pārvaldnieks Bobickis un Kondrašs — vienā personā kučieris, staļļa puisis un vagars.

Kopš divi Skuļteckas dēli, Bronislavs un Stefans Varšavā mācījās, māte mājā dzīvoja viena ar saviem

trim suņiem, apteksni un veco sulaini. Pēc vīra nāves viesi pie viņas reti brauca un augšas istabas bija noslēgtas. Tikai peles tur pa naktīm grabinājās un baidīja māntīcīgo apteksni Prosku.

Proskai bija vientuļīgi divdesmit divās tukšās istabās, kur stāvēja tikai ar pelēku drēbi apvilkti krēsli, kā miroņi, kā apburtas dvēseles. Viņai likās, ka zem pelēkiem apvelkiem sastingušas veco lielkungu nedzīvās sejas. Vecais sulainis, kurš pats izskatījās kā ēna no viņpasaules, ap viņiem dienu no dienas neapnicis varēja locīties ar putekļu lupatu, dzenādams kodes un suņu pēdas, ko pienēsāja Rajoks, Piļčiks un Družoks, kuri drikstēja skraidāt visās istabās un gulēt uz krēsliem un dīvāniem.

Arī sulainim nebija cilvēku ar ko runāties, un viņš runājās ar krēsliem, it kā tie būtu dzīvi. Nebija vecums vien, kas viņam to lika darīt; arī vientulība un lielais mājas klusums, kas te ienācis, jo peļu troksni viņa vēcās ausis sen vairs nedzirdēja; viņš ticēja, ka peles iznīdētas ar Kondraša žurku zālēm, ko viņš no pilsētas veda katru nedēļu. Klusumu vēl pavairoja vājā dzirde, kurā sulainim bija izdzisuši daudzi pasaules troksņi. Pasaulē viņam likās kļuvusi klusāka un rāmāka un arī pašam dvēsele mierīgāka. Arī acu gaismā viņš atrastu krēslu, ja nebūtu saradījis ar šīm istabām tā, kā viņās gandrīz nekas nebija jāskatās. Tālāk par lieveņa kolonnām viņš nebija gājis trīs gadus, kopš Stefans un Broņislavs aizbrauca uz Varšavu.

Kad vakaros māja laidās miegā, bet sulainim acis miega nebija, viņš ar sveči gāja lielā viesu istabā, apsēdās atzveltnī, kā to dzīvs darīja jauno Skuļtecku vectēvs, un kāju pār celi pārlicis, žodu krūtīs atspiedis, runājās ar krēsliem:

— Kaut jūs zinātu, kas tā bija par dzīvi. Vecais lielskungs, tas tik bija cilvēks. Viņš pats bija protests un mīlēja tautu. Ar tevi izrunājās, kā katrs cilvēks. Viņš bija grāfs, bet pār grāfu aizliedza sevi saukt, ar grāfa dokumentiem noslaucījis... Kas man doku-

ments, es pats esmu dokuments — teica. Un strādāja. Atceros, ka pats viņš veda mēslus uz tīrumu. Un dzīvoja. Otrā dienā jau viesības ar kungiem no desmit muižām, te visas istabas bija pilnas gulētājiem. Dārzā klāti galdi, kā lūzt. Vakaros tāda illuminācija, kā nakts kļuva diena; parkā dega darvas mucas, gar pili visgarām lāpu rinda; bengāliskas ugunis un raķetes ar spokainu gaismu apspidēja kungu un dāmu sejas, kas kļuva sārtas, zaļas un baltas. Vīna muca stāvēja uz galda un pildīja glāzes līdz rīta gaismai. Tad visi jāšus zirgos pazuda mežā. Dažreiz nerādījās pa divi dienas. Pats kungs visiem priekšā — tā mans vectētiņš ar Valenšteīnu ieaulēkšoja Prāgā, viņš arvien teica. Reiz ar Mariampoles grāfiu saderēja, ka vasarā kamanās brauks pa sniegu no šējienes līdz grāfa muižai. Un tiešām. Pasūtīja piecus vilcienus smalkā cukura, sasauca divi simti zemnieku ar zirgiem un divdesmit piecas verstes garo ceļu nobēra ar cukuru. Tas tik bija brauciens: seši zirgi priekšā, kamanās lielskungs un grāfs, es livrejā, blakus kučieriem. Derībās mans lielskungs vinnēja muižu un baznīcu. Tā bija protestantu baznīca, kurā katoļu grāfs gatavojās slēgt. Tagad baznīca palika. Pēc tam veselu nedēļu bija dzīres.

— Re kā jūsu grāfu savinnēju, — lielskungs visu nedēļu skandināja katoļu muižniekiem ausis; tie sprāga no ādas. Bet lielskungs ar viņiem satika, un viņi to milēja, jo nekur negāja tā, kā pie mūsu lielkunga un neviens nebija tik priecīgs, kā viņš. Bet brīžiem diezin kas viņam notika. Visu dienu un nakti viņš varēja pavadīt tepat šai atzveltnī drūms un sagrauzts. Ne ar vienu nerunāja, neviena nelaida klāt. Negāja pie galda, sēdēja ar vīna pudeli un cigāru kasti. Kas viņa domas tad varēja uzminēt? Vai tas bija grēks, vai mīlestība, vai cita nelaime, kas viņu grauza, nezinu. Reiz caur atslēgas caurumu dzirdēju, ka viņš staigāja pa istabu un deviņas reizes atkātoja vārdu:

— Elīza, Elīza, neaizmirstamā.

Citreiz viņš nopūtās: — Grēks, tāds grēks! Vai es būtu tas, pie kā tēvu grēki taps piemeklēti?

Citreiz viņš, sviezdams glāzi pret sienu, kļiedza: —
— Nav mērķa dzīvot!

Kādreiz viņš laikam mēģināja nodurties uz vectēva zobena. Viņš mani pasauca:

— Kristafor, atnes zobenu ar zaļo akmeni. Es atnesu. — Viņš aplūkoja tā asmeni un mani izsūtīja laukā. Pēc brīža viņš atkal mani pasauca. Tad pielika sev pie krūtīm zobenu un sacīja:

— Kristafor, es tev pavēlu, nodur mani, man pašam roka neklausa.

Es pārbijos:

— Kungs Dievs — tas ir grēks!

Viņam zobens izkrita. Es to pacēlu un izgāju. Kad pilngadīgs nāca viņa dēls, Stefana tēvs, un varēja uzņemties muižas saimniecību, lielskungs aizbrauca uz ārzemēm un vairs neatgriezās. Pēc tam es viņa neredzēju, un nezinu, kas ar viņu noticis, jo mājā par šo lietu nerunāja.

Jaunais lielskungs apprecēja katolieti un pats pārgāja katoļos. Tad šē ieradās citi ļaudis. Tiem vairs nebija vecā plašā vēriena. Viņu darbi un sarunas bija sīki: aiz garlaicības sarīkotas medības, retas viesības, kas neilga vairāk par vienu vakaru, un sīka dzerāmnāuda. Jā, dzīve iet pretim sīkmanībai un taisās izdzist. Jūs, no Parīzes vestie krēsli, varat mierīgi gulēt, ietīnušies savos liķautos, jūsu vairs te nevajadzēs. Kad izlaists ritenis sāk stāties, tas nevar ieskrieties, viņam jākrit. Te ir ievestas smalkas manieres, aristokratisks tonis, te vairs nedzird tautas valodu, ko runāja vecais lielskungs. Kad jaunie vasarā atgriežas no Varšavas, tie ir ar pieklājības pakulām piebāztas lelles. Es viņus neprotu apkalpot un man gribās būt pie vecā lielkunga. Es ceru, ka viņš mani pieņems, ja viņā pasaulē sulaiņa amats pastāv.

Vecam sulainim acis nebija miega, un tā viņš runāja pāri pusnaktij, kā ēna no sava kunga ciešanu nak-